

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการประกันวินาศภัย ศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องส่วนได้เสีย การบอกเลิกสัญญา และการทุจริต หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง¹

ประภัสสร วงษ์เฉลียง²

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะพบว่า การประกันภัย (Insurance) มีความสำคัญต่อบทบาทการดำรงชีวิตของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการประกันชีวิต หรือการประกันวินาศภัยในทรัพย์สินด้านที่อยู่อาศัย หรืออาคารที่ประกอบธุรกิจการค้า รวมไปถึงทรัพย์สินด้านอื่นๆ เนื่องจากโลกของเรามีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปอย่างรวดเร็วในหลายๆ ด้านจึงส่งผลทำให้เกิดปัจจัยของความเสี่ยงภัยที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความเสี่ยงภัยที่เกี่ยวกับสัญญาประกันวินาศภัย

สัญญาประกันวินาศภัย (Non-Life Insurance Contract) เป็นสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์เป็นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงเท่านั้น โดยความเสียหายที่ว่าจะต้องเป็นความเสียหายที่ประมาณเป็นเงินได้เท่านั้น และต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ได้ตกลงกันไว้ตามทุนประกันภัยในกรมธรรม์ประกันภัย ทั้งนี้ ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้มีแนวคิดมาจากหลักส่วนได้เสียในเหตุประกันภัย (Principle of Insurable Interest) ซึ่งหมายถึง ความสัมพันธ์อย่างหนึ่งอย่างใดที่ผู้เอาประกันภัยมีต่อวัตถุที่เอาประกันภัย โดยความสัมพันธ์นั้นต้องเป็นความสัมพันธ์ที่กฎหมายรับรองและต้องมีอยู่ในขณะเข้าทำสัญญาประกันภัยด้วย ซึ่งหากผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในสัญญาประกันวินาศภัยแล้ว ย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในกรมธรรม์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีการบัญญัติกฎหมายประกันภัยในหมวดของการประกันวินาศภัยไว้ แต่ไม่ได้มีการให้ความหมายหรือคำนิยามเรื่องของส่วนได้เสียในการประกันวินาศภัย เนื่องจากส่วนได้เสียในสัญญาประกันภัยแต่ละประเภทนั้น มีความแตกต่างกันในการพิจารณาเรื่องส่วนได้เสียตามสัญญาประกันภัยที่แตกต่างกัน นอกจากนี้แล้วยังพบว่า การประกันวินาศภัยเป็นการประกอบธุรกิจทางการค้าประเภทหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงภัยในอนาคตซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถคาดเดาได้ จึงพบปัญหาเกี่ยวกับอัตราความเสี่ยงภัยที่อาจเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ รวมไปถึงปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการทุจริตหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในสัญญาประกันวินาศภัย ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วน

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการประกันวินาศภัย ศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องส่วนได้เสีย การบอกเลิกสัญญา และการทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกลิต ธีรพิฑูรและคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ฐาตุร ศิริบุษย์วัฒนาและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทรัตน์ เตชะมา

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาเขตบางนา

ของการประกันวินาศภัยมิได้บัญญัติกฎหมายที่ให้ความหมายหรือคำนิยามให้เกิดความชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวก รวมถึงไปถึงการบัญญัติกฎหมายที่ไม่มีความครอบคลุมไปถึงเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในปัจจุบัน

จากการศึกษาทำให้ทราบถึงปัญหาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องของการประกันวินาศภัย พบว่ามีประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับส่วนได้เสีย กรณีประกันวินาศภัย

บทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 869 บัญญัติว่า อันคำว่า “วินาศภัย” ในหมวดนี้ ท่านหมายรวมเอาความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้ จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าการประกันวินาศภัยนั้นเป็นความเสียหายที่พึงประมาณเป็นเงินได้เท่านั้น แต่มิได้มีการบัญญัติหรือให้ความหมายของส่วนได้เสียในการประกันวินาศภัยไว้³ แม้จะเห็นว่าส่วนได้เสียตามสัญญาประกันภัยจะปรากฏอยู่ในบททั่วไปของการประกันภัยก็ดี แต่เนื่องจากส่วนได้เสียในสัญญาประกันวินาศภัยมีการพิจารณาส่วนได้เสียที่แตกต่างกันตามรูปแบบของสัญญาประกันภัยแต่ละประเภท ทั้งนี้ หากผู้เอาประกันวินาศภัยมิได้มีส่วนได้เสียตามสัญญาประกันภัยแล้วย่อมต้องส่งผลต่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายที่จะเรียกร้องให้อีกฝ่ายปฏิบัติตามสัญญาไม่ได้

ในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าในด้านการประกันวินาศภัยเป็นอย่างมากซึ่งในมลรัฐแคลิฟอร์เนียได้มีบทบัญญัติของส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันภัยได้ตามสัญญาประกันวินาศภัย California Insurance Code Section 281⁴ หมายถึง ส่วนได้เสียทุกชนิดในทรัพย์สินหรือความสัมพันธ์ใด ๆ ที่มีอยู่กับทรัพย์สิน หรือความรับผิดชอบใด ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น ซึ่งอยู่ในลักษณะที่ถ้าหากว่ามีภัยอันตรายเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินนั้น ก็อาจจะกระทบกระเทือนถึงผู้เอาประกันภัยโดยตรง

ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ควรนำหลักกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้ให้ความหมายของส่วนได้เสียไว้มาเพิ่มเติมในบทบัญญัติของมาตรา 869 ซึ่งเป็นส่วนของสัญญาประกันวินาศภัยอย่างเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ง่ายต่อการตีความหมาย รวมถึงสร้างความชัดเจนว่าส่วนได้เสียนั้นมีคำนิยามหรือความหมายว่าอย่างไร เพราะถ้าหากผู้เอาประกันภัยมิใช่ผู้มีส่วนได้เสียในขณะที่ทำสัญญาประกันวินาศภัยแล้ว ดังนั้น เมื่อเกิดเหตุวินาศภัยขึ้นเท่ากับว่าสัญญาประกันวินาศภัยไม่ผูกพันคู่สัญญาหรือผู้รับประกันภัยก็ต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามความวินาศที่เกิดขึ้น

2. ปัญหาการบอกเลิกสัญญาประกันวินาศภัย

³ ไซยศ เหมะรัชตะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยประกันภัย, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2556) , หน้า 52.

⁴ สุมธ จานประดับ, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันวินาศภัย,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ 7, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 3-4

ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 872 “ ก่อนเริ่มเสี่ยงภัย ผู้เอาประกันภัยจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ แต่ผู้รับประกันภัยชอบที่จะได้เบี้ยประกันภัยถึงจำนวน”

สัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญาทางการค้าประเภทหนึ่งซึ่งเป็นการค้าในรูปแบบของการเข้ารับความเสี่ยงภัยที่อาจจะเกิดภัยในอนาคตซึ่งเป็นที่มิอาจคาดเดาได้ โดยผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่หลักในจ่ายเบี้ยประกันภัย ส่วนผู้รับประกันภัยมีหน้าที่หลักในการรับโอนความเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันภัย หากเกิดภัยตามที่รับเสี่ยงขึ้นผู้รับประกันภัยจึงมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เอาประกันภัย อย่างไรก็ตาม แม้สัญญาประกันวินาศภัยจะเกิดจากเจตนาของคู่สัญญาแต่อาจระงับผลไปด้วยหลายสาเหตุ มิใช่เพียงแต่เหตุจากเจตนาของคู่สัญญาที่คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายตกลงเลิกสัญญากันเท่านั้น หรือกรณีเลิกสัญญากันโดยปริยาย หรือแม้แต่การบอกเลิกสัญญาโดยคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว

จากบทบัญญัติดังกล่าว มาตรา 872 เห็นได้ว่าการบอกเลิกสัญญาประกันวินาศภัยนั้น มิได้มีการบัญญัติให้ครอบคลุมถึงสิทธิของผู้รับประกันภัยที่จะมีสิทธิในการบอกเลิกสัญญาประกันวินาศภัยก่อนครบกำหนดระยะเวลาที่ได้ระบุไว้ในกรมธรรม์ได้ ในกรณีที่มิอัตราความเสี่ยงภัยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมิอาจคาดการณ์ได้ หรือมีความเสี่ยงภัยที่สูงเพิ่มมากขึ้น โดยจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้รับประกันภัยที่มีภาระในการชำระหนี้อันเป็นค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยเพิ่มสูงมากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากก่อนที่บริษัทผู้รับประกันภัยจะตกลงเข้ารับความเสี่ยงภัยนั้น อาจคำนวณความเสี่ยงภัยจากเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้น หรือจากการคาดการณ์ซึ่งแน่นอนว่าความวินาศนั้นเป็นเหตุที่เกิดขึ้นในอนาคตโดยมิอาจจะประเมินความเสี่ยงภัยได้อย่างแม่นยำเสมอไป

ในรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา Florida State⁵ ได้อนุญาตให้บริษัทประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยสามารถบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัยบางส่วนหรือทั้งหมดของพอร์ตการรับประกันภัย โดยต้องได้รับการอนุมัติแผนการบอกเลิกกรมธรรม์ early termination plan จากหน่วยงานกำกับดูแลก่อนและสามารถกระทำได้เฉพาะในกรณีเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณะหรือของผู้เอาประกันภัยเท่านั้น ซึ่งหน่วยงานกำกับดูแลจะพิจารณาจากฐานะทางการเงิน และความเพียงพอของการทำประกันภัยต่อของบริษัทเป็นสำคัญ

ผู้เขียนเห็นว่า ควรเพิ่มเติมบัญญัติดังกล่าวในกรณีที่อัตราความเสี่ยงภัยเพิ่มสูงมากขึ้นอย่างมิอาจที่จะควบคุมได้ เพื่อให้ผู้รับประกันภัยมีสิทธิในการบอกเลิกสัญญาประกันวินาศภัยได้ก่อนครบกำหนดระยะเวลาตามกรรมธรรม์ เนื่องจากการประกันวินาศภัยเป็นการเข้ารับความเสี่ยงภัยที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าภัยในอนาคตจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ผู้รับประกันภัยเองก็ควรมีสิทธิจะบอกเลิกสัญญาประกันวินาศภัยก่อนครบกำหนดระยะเวลาได้ อันเนื่องมาจากความเสี่ยงภัยที่เพิ่มมากขึ้นซึ่งไม่เพียงพอต่อการคำนวณค่าเบี้ยประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยได้รับไว้ในตอนแรก ซึ่งหากผู้รับประกันภัยยังคงรับความเสี่ยงภัยที่เพิ่มมากขึ้น

⁵ การเงินธนาคาร, เปิดมุมมองนักกฎหมาย กับสิทธิการบอกเลิกสัญญาประกันภัย[Online], available URL:

<https://moneyandbanking.co.th/article/news/lawyers-point-of-view-right-to-terminate-the-insurance-contract-20012022/>, (ตุลาคม, 1).

ต่อไป ย่อมต้องส่งผลกระทบต่อในวงกว้างทั้งในระบบเศรษฐกิจและแก่ผู้ประกอบการหรือผู้รับประโยชน์ด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้รับประกันภัยไม่สามารถจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันวินาศภัยให้แก่ผู้รับประกันภัยได้ และอาจส่งผลกระทบต่อวิกฤตทางเศรษฐกิจเนื่องจากผู้รับประกันภัยอาจตกเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากการเข้ารับความเสี่ยงภัยที่เพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นสิ่งที่ยากต่อการคาดการณ์อันเกิดจากปัจจัยอื่นที่ไม่สามารถควบคุมต่อไปได้อีก

3. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในสัญญาประกันวินาศภัย

ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 879 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบในเมื่อความวินาศภัย หรือเหตุอื่นซึ่งได้ระบุไว้ในสัญญานั้น ได้เกิดขึ้นเพราะความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์”

วัตถุประสงค์ของกฎหมายมาตรา 879 วรรคหนึ่ง คือต้องการป้องกันภัยที่เกิดจากการกระทำของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับผลประโยชน์ไม่ว่าจะกระทำโดยเจตนา หรือประมาทเลินเล่อแต่สำหรับประมาทเลินเล่อนั้นต้องถึงขนาดอย่างร้ายแรงเพราะเป็นการไม่สมควรที่จะให้ผู้ทุจริตได้รับผลประโยชน์จากความทุจริตของตนเอง จึงจะทำให้ผู้รับประกันภัยพ้นความรับผิดชอบไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่มีบทวิเคราะห์ศัพท์ของ “ความทุจริต” หรือ “ประมาทเลินเล่อ” ย่อมต้องส่งผลกระทบต่อความรับผิดชอบของผู้เอาประกันภัยในการชดเชยค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากความทุจริตในการประกันวินาศภัยสร้างผลกระทบต่อการค้าเงินธุรกิจประกันภัย โดยทำให้ทุนในการประกอบธุรกิจสูงกว่าที่ควรจะเป็น โดยบริษัทผู้รับประกันวินาศภัยจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับการทุจริต อีกทั้งส่งผลกระทบต่อผู้ทำประกันภัยที่มีความสุจริตใจใช้ระบบประกันภัยเป็นเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงในทรัพย์สิน⁶

รองศาสตราจารย์ พรชัย สุนทรพันธุ์ อธิบายว่า คำว่าทุจริต ตามมาตรา 879 นี้ หมายถึง การกระทำด้วยความมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดภัยขึ้นโดยตรง หรือโดยลักษณะที่เห็นว่าภัยนั้นเป็นผลอันจำจะต้องเกิดจากการกระทำอันนั้นซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้รับประกันภัยจะต้องแสดงให้เป็นที่ประจักษ์เพื่อยกเว้นความรับผิดชอบของคนที่ไม่ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน⁷

ศาสตราจารย์ ไชยยศ เหมะรัชตะ อธิบายว่าถ้าเปรียบเทียบกับความประมาทเลินเล่อธรรมดาแล้ว ก็คงพอประมาณได้ว่าความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนี้ควรมีขอบเขตเช่นใด โดยที่ความประมาทเลินเล่อธรรมดานั้นเป็นการกระทำซึ่งบุคคลที่มีความระมัดระวังตามธรรมดาแล้ว เขาจะไม่กระทำ หรือละเว้นการกระทำ ด้วยเหตุนี้ถ้าเกินขอบเขตนี้ก็น่าจะเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งการประมาณการ

⁶ นฤมล ดอกพิกุล และ โสรดา หนูแหม่ม, “เรียนรู้เรื่องลึกถึงการจัดการปัญหาการฉ้อฉลประกันภัยในสปีดลึ่ญี่ปุ่น,” วารสารประกันภัย 35, 149 (เมษายน-มิถุนายน 2564): 4.

⁷ พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ลักษณะประกันภัย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย) 2555 หน้า 129-130

แห่งขอบเขตในเรื่องนี้ อาจกล่าวโดยสรุปว่ากรณีที่จะถือว่าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนี้ ควรจะต้องเป็นกรณีที่ผู้กระทำมิได้ใช้ความระมัดระวังเสียเลยทั้งๆที่เห็นว่าควรใช้ความระมัดระวังเช่นนั้น⁸

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประมวลกฎหมายประกันภัยของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา มาตรา 530 ถึง 533.7 บัญญัติว่า ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความวินาศภัยที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจของผู้เอาประกันภัย แต่ยังคงต้องรับผิดชอบในการกระทำโดยประมาทเลินเล่อของผู้เอาประกันภัย ตัวแทนของผู้เอาประกันภัย หรือของบุคคลอื่น

ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการให้คำนิยามหรือความหมายของทุจริตหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้ส่งผลต่อการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ โดยอาจเอาคำนิยามหรือการอธิบายความหมายของนักกฎหมายซึ่งเป็นที่ยอมรับหรืออาจเอาบทบัญญัติในกฎหมายของต่างประเทศมาปรับเพื่อให้เกิดสมบูรณ์และความชัดเจนในการตีความหมายหรือนิยามดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

การเงินธนาคาร. เปิดมุมมองนักกฎหมาย กับสิทธิการบอกเลิกสัญญาประกันภัย [Online], available URL:

<https://moneyandbanking.co.th/article/news/lawyers-point-of-view-right-to-terminate-the-insurance-contract-20012022/>, (ตุลาคม, 1).

ไชยยศ เหมะรัชตะ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยประกันภัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2556

ไชยยศ เหมะรัชตะ. กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527)
นฤมล ดอกพิกุล และ โสรดา หนูแย้ม, “เรียนรู้เรื่องลึกถึงการจัดการปัญหาการถือผลประกันภัยในสไตล์ญี่ปุ่น,” วารสารประกันภัย 35, 149 (เมษายน-มิถุนายน 2564): 4.

พรชัย สุนทรพันธุ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ลักษณะประกันภัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย), 2555.

สุเมธ งานประดับ, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันวินาศภัย,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ 7, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 3-4.

⁸ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527) หน้า 452